

Archiv obce Žilov

1821–1945 (1949)

Inventář

EL NAD č.: 266

AP č.: 239

Kateřina Nová, Zuzana Kliková

Plasy 2010

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce fondu	3
II. Vývoj a dějiny fondu	6
III. Archivní charakteristika fondu	6
IV. Stručný rozbor obsahu fondu	6
V. Záznam o uspořádání fondu	7
Seznam použitých pramenů a literatury	8
Inventární seznam	10

I. Vývoj původce fondu

Správa nad vesnickým obyvatelstvem spočívala do roku 1850 v rukou vrchnosti. V roce 1848 došlo ke zrušení poddanství, a tím i patrimoniální (vrchnostenské) správy, která pokračovala ve své úřední činnosti ještě po přechodnou dobu do roku 1850. Místo vrchnostenských panství se tak staly základem správy místní obce, a to na základě Stadionova prozatímního obecního zřízení č. 170 ze dne 20. března 1849, které stanovilo jako nejnižší články územní samosprávy obce. Vycházelo se hlavně z josefínských katastrálních obcí, s tím rozdílem, že sídliště se mělo stát buď obcí, anebo součástí obce jako tzv. osada.

V každé obci byly zřízeny dva orgány – obecní výbor (volený na tři roky) a obecní představenstvo. Obecní výbor byl kolegiální orgán, rozhodující většinou hlasů. Měl usnášecí a dozorčí moc a ze svého středu si volil obecní představenstvo, složené z obecního představeného – starosty, jenž prováděl usnesení obecního výboru, a alespoň dvou radních.

Činnost obecní samosprávy byla zahájena v roce 1850, když začaly fungovat i nově zřízené státní politické úřady. Po pádu absolutismu a vydání Říjnového diplomu byl roku 1862 vydán rámcový říšský obecní zákoník, který měl v některých svých ustanoveních přímou platnost, zatímco jiné jeho předpisy byly realizovatelné prostřednictvím zemských prováděcích zákonů. V roce 1863 vešlo v platnost obecní zřízení a řád volební pro Slezsko a v roce 1864 i pro Moravu a Čechy. Tato zřízení se vztahovala na všechny obce s výjimkou statutárních měst a v mnohém navazovala na Stadionovo prozatímní obecní zřízení. Podrobněji rozváděla ustanovení o místní obci a její působnosti (samostatné a přenesené), o osobách v obci, o působení obecního výboru, představenstva, o dohledu nad obcí, o spojení obcí, o hospodářství obecním atd.

Po vzniku ČSR bylo nutné novelizovat ustanovení o volebním řádu i o obecním zřízení, což se stalo zákony č. 75/1919 Sb. a č. 76/1919 Sb. Podle novely stálo v čele obce obecní zastupitelstvo (dřívější obecní výbor), které si ze svého středu volilo obecní radu (dřívější obecní představenstvo), tvořenou starostou a radními. Kromě toho byly v obcích zřizovány obecní komise, z nichž komise finanční a letopisecká byly ustavovány obligatorně, založení jiných komisí záviselo na rozhodnutí zastupitelstva. Nově zavedenou institucí se stal také obecní trestní senát, složený ze starosty a dvou členů obecní rady, který vykonával trestní působnost obce. Pokud zemský úřad rozpustil obecní zastupitelstvo, bylo povinností příslušného okresního úřadu stanovit pro obec přechodný orgán, a to vládního komisaře nebo správní komisi. Mimořádný orgán pak vedl správu obce až do volby nového obecního zastupitelstva.

Pravomoce obecní samosprávy však byly po roce 1918 postupně omezovány posilováním vlivu státních úřadů, což pokračovalo i v období existence Protektorátu Čechy a Morava. Volby do zastupitelstev se od roku 1938 nekonaly a uvolněná místa byla obsazována kandidáty, které schvaloval úřad německého oberlandráta. Volba starostů byla potvrzována říšským protektorem, později rovněž oberlandráty, a orgány německé moci měly rozhodující slovo i v záležitostech schvalování dosazených vládních komisařů, členů zastupitelstev nebo obecních správních komisí. Na základě vládního nařízení č. 4 ze dne 5. května 1945 obecní úřady zanikly a byly nahrazeny místními národními výbory.

Žilov leží 12 km severozápadně od Plzně na stejnojmenném katastrálním území v nadmořské výšce 423 m. Původ názvu obce nelze jednoznačně určit. Nejstarší doklady o jméně kolísají, a tak není možné zjistit, zda bylo odvozeno ze základu žul-, či z osobního jména Žil nebo Žíla.

První písemná zmínka o vsi pochází ze 2. pol. 13. století, kdy jsou na listině z roku 1269 uvedeni jako svědci Rupert ze Žilova a jeho synové Rupert a San. Vladykům ze Žilova patřila ves (či její část) asi do roku 1526. Poté byl Žilov připojen k nekmířskému panství Linhartu Markvarta z Hrádku na Trpistech. Protože se Markvartici zúčastnili povstání českých stavů (1618–1620), byl jejich majetek zkonfiskován a bělské panství, včetně nekmířského získal Vilém Vřesovec z Vřesovic. V roce 1651 však musel zadlužený Jan Vikart z Vřesovic postoupit nekmířské panství svému největšímu věřiteli Ludvíkovi hraběti ze Sinzendorfu. Ten je pak o rok později prodal

Zikmundovi Bedřichovi hraběti z Götzu. V roce 1705 získala nekmírský statek hrabata z Vrtby. Podle tereziánského katastru žilo ve vsi 15 hospodářů, 1 kolář, 1 kovář v obecní kovárně a 1 panský hostinský. Až do zániku vrchnostenské správy patřil Žilov k alodiálnímu panství Nekmír, jehož poslední patrimoniální držitel byl Jan kníže z Lobkovic a z Vrtby.

V novém územněsprávním členění v letech 1850–1945 připadla místní obec Žilov do kraje Plzeňského, politického a soudního okresu Plzeň (od roku 1942 označovaného jako Plzeň-venkov). K přiděleným místům obce patřily Stýskaly (dříve Stejskal, Stejskaly) a samota Ostražkovice (dříve Ostražkovský dvůr či Bouchalka). Žilov byl spíše zemědělskou obcí s česky mluvícími obyvateli, především domkáři zaměstnanými v hornobřízských továrnách. Větší počet dělníků pak obýval osadu Stýskaly.

Farou a školou náležela obec k Leducům. Výjimku tvořila jen samota Ostražkovice, která byla někdy v letech 1900–1902 začleněna do obvodu fary v Krašovicích. Poštovní úřad se do roku 1893 nacházel v Plzni, v letech 1893–1907 ve Všerubech a od roku 1907 v Leducích. Četnická stanice a telegraf pro obec byly umístěny v Horní Bříze, stejně jako nejbližší železniční stanice na trati plzeňsko-březenské, budované od 70. let 19. století. Stýskaly měly telegrafní stanici ve Všerubech. V roce 1882 bylo započato se stavbou okresní silnice z Ledec přes Žilov do Tatiné a v roce 1893 se stavbou okresní silnice ze Žilova do Horní Břízy. Komunikace ze Žilova do Stýskal začala být budována až na sklonku 30. let 20. století. Od roku 1924 projížděly obcí státní autobusy na trase Plzeň – Manětín.

Souvislejší informace o činnosti obecního úřadu pocházejí až z období samostatného československého státu. Obecní majetek tvořily kromě pozemků a lesů také pastuška, kovárna s chudobincem (čp. 24) a cihelna. V obecním zastupitelstvu měli většinové zastoupení především členové sociálně demokratické strany a republikánské strany. Vedle povinně zřizované finanční komise fungovala komise osvětová, stavební, hospodářská, komise dohlížející na opravy cest, pro živelné pohromy a knihovní rada. V letech 2. světové války byla ustanovena ještě komise pro povinné dodávky obilí, brambor a hospodářských produktů. Kroniku obce založil v roce 1919 starosta Václav Klik. Zaznamenal do ní četné informace o minulosti Žilova i události z doby svého mládí. Kromě toho zachytil i některé údaje z ústního podání.

Asi v roce 1936 začalo pracovat komitě pro postavení pomníku padlým vojínům a o dva roky později byl pomník za 3950 Kč slavnostně odhalen. Obec věnovala na jeho postavení 2076 Kč, zdejší občané 1874 Kč. Sloučením knihoven sboru dobrovolných hasičů a domkářského sdružení vznikla v roce 1921 obecní knihovna a prvním knihovníkem se stal Jan Kraus. Představitelé obce dále volili člena do Místní školní rady v Leducích, od roku 1937 do Újezdní školní rady v Horní Bříze a asi od roku 1939 zástupce do školního výboru Lidové školy hospodářské v Leducích. Zastupitelstvo ještě ustanovovalo obecního zvoníka, ponocného, hajného, lesního hospodáře, polního hlídače a obecního sluhu, který držel obecní plemenné býky a kance.

V roce 1921 si obec vypůjčila 16 000 Kč od Okresní hospodářské záložny v Plzni na stavbu hasičského skladiště ve Stýskalech a na zaplacení opravy školní budovy v Leducích. Téhož roku byla v Žilově zavedena dávka z nápojů, jejíž výnosy byly použity ke splácení dlužné částky.

Na počátku 30. let 20. století schválilo obecní zastupitelstvo elektrifikaci, která byla dokončena v roce 1932. Obec si na ni půjčila 125 000 Kč od Spořitelny města Plzně. Další finančně náročný projekt, a to výše zmíněná stavba silnice Žilov – Stýskaly, byl projednáván již od roku 1923. K jeho uskutečnění však došlo až na konci 30. let.

Činnost Obecního úřadu v Žilově byla ukončena v květnu 1945 ustavením místního národního výboru. Zřejmě posledním starostou byl Matěj Hanzlík. Do funkce nastoupil v roce 1940 po Václavu Klikovi, který stál v čele obce od roku 1919.

Počet obyvatel a domů

Rok	Počet obyvatel	Počet domů
1850	350	neuvedeno
1869	343	48
1880	415	53
1890	409	53
1900	415	55
1910	469	63
1921	439	70
1930	497	82

Seznam doložených starostů

Josef Klimeš	1850–?
Josef Hnát	1861 ?–1864 ?
Matěj Kabát	doložen 1874, 1875, 1895 ?–1906 ?
Václav Košák	1880 ?–?
Vojtěch Krásný	1908 ?–1911
Jan Fencel	1911–1919 ?
Václav Klik	1919–1940
Matěj Hanzlík	1940–1945 ?

II. Vývoj a dějiny fondu

Fond Archiv obce Žilov tvoří archiválie vzniklé převážně z činnosti Obecního úřadu v Žilově. Jedná se o 40 úředních knih, 5 podacích protokolů a 3 kartony spisového materiálu. Z dochovaných archiválií není patrné, kde a jakým způsobem byly ukládány.

Základní evidenci fondu vypracoval Ing. E. Kohlík v roce 1958 v Okresním archivu v Plzni. Po jeho spojení s Archivem města Plzně v roce 1959 přešel fond do péče tohoto archivu a v říjnu roku 1963 byl předán Okresnímu archivu Plzeň-sever se sídlem v Plasích (č. přírůstkové 194). Kronika obce založená roku 1919 nebyla do archivu nikdy předána a v době zpracování fondu byla nezvěstná.

III. Archivní charakteristika fondu

Původcem archivního fondu AO Žilov je Obecní úřad v Žilově. Pořádání a inventarizace proběhly na základě metodického pokynu Archivní správy MV (Metodický návod na pořádání a inventarizaci archivních fondů Archiv obce, Archivní správa MV v Praze dne 31. ledna 2000, čj. AS/1-284/2000) a Metodického pokynu ředitele SOA v Plzni pro zpracování archiválií a tvorbu archivních pomůcek z 12. 3. 2010.

Nedochovaly se žádné zprávy či protokoly o možných archivních prohlídkách či skartacích před rokem 1963. Základní evidenci archivního materiálu provedl v roce 1958 Ing. E. Kohlík. Inventurní seznam písemností žilovského obecního úřadu pak v roce 1999 vyhotovil Karel Rom.

Kniha inv. č. 2 obsahuje pouze tři zápisy ze schůzí obecního výboru z roku 1912, souvislé zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva, rady a finanční komise byly vedeny od roku 1919. Časový přesah u inv. č. 4, 5, 15, 46, 52 je dán následnými zápisy místního národního výboru. Tyto archiválie byly ve fondu ponechány, jelikož většina údajů vznikla v období existence obecního úřadu. Časový přesah v případě účetní uzávěrky na rok 1942 (u inv. č. 52) je způsoben tím, že tato uzávěrka byla dodatečně schválena až v roce 1947.

Dále jsou ve fondu uloženy 3 archy parcelního protokolu, pořízeného v roce 1839 správou velkostatku k evidenci poplatníků a jejich majetku podléhajícího zdanění, a pokladní deník obce (inv. č. 32) s účetními záznamy správy nekmířského velkostatku z let 1821–1848. Knihy inv. č. 2, 3, 7, 49 a 50 obsahují oddělené záznamy různých agend obecního úřadu, které jsou kompletně zachyceny v inventurním seznamu.

V průběhu inventarizace nebyly vyřazeny žádné písemnosti. Celkový rozsah fondu činí 1,08 bm. Zápisy ze schůzí obecních orgánů inv. č. 2–3 byly zařazeny do I. kategorie, ostatní archiválie do II. kategorie. Písemnosti jsou psané převážně česky. Výjimku tvoří německé zápisy správy nekmířského velkostatku v pokladním deníku (inv. č. 32) z let 1821–1848 a dvojjazyčné česko-německé tiskopisy vzniklé před rokem 1918 a v období protektorátu. Archiválie se v době zpracování fondu nacházely ve vyhovujícím stavu, nevyžadujícím restaurátorský ani konzervátorský zásah.

IV. Stručný rozbor obsahu fondu

Fond AO Žilov poskytuje především informace o činnosti obecního úřadu v období ČSR. Cenné jsou zejména zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva (výboru), rady a finanční komise z let 1912–1943 a zápisy ze schůzí obecní rady a finanční komise z let 1927–1935. Starší archivní materiál je zastoupen zejména účetními knihami, trestními rejstříky, evidenčními knihami stálých dovolenců a záložníků apod. Finanční a hospodářskou situaci obce lze sledovat od počátku 60. let 19. století až do poloviny 40. let 20. století.

V. Záznam o uspořádání fondu a zpracování archivní pomůcky

Na základě inventárního seznamu Karla Roma z roku 1999 fond Archiv obce Žilov uspořádala Kateřina Nová a Zuzana Kliková. Inventář zpracovala Zuzana Kliková v lednu 2010 a čistopis pomůcky v srpnu 2010 ve Státním okresním archivu Plzeň-sever se sídlem v Plasích.

V Plasích 31. 8. 2010

Kateřina Nová, Zuzana Kliková

Seznam použitých pramenů a literatury

- Bayerle, J. – Bayerle, J. *Minulostí Žilova a okolí*. Žilov, 1975.
- Bayerle, J. – Bayerle, J. *Minulostí Žilova a okolí*. Žilov, 1991.
- Bukačová, I. – Fák, J. a kol. *Severní Plzeňsko I. Historicko-turistický průvodce č. 7*. Plzeň, 1996.
- Dundera, J. A. *Království české statisticky-polohopisně popsané. I. díl – Kraj plzeňský*. Praha, 1845.
- Flögel, J. *Praktická příručka pro obecní a okresní funkcionáře*. Praha, 1933.
- Hledíková, Z. – Janák, J. – Dobeš, J. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. Jihlava, 2005.
- Chytil, A. *Chytilův místopis Československé republiky*. Praha, 1931.
- Kotyška, V. *Úplný místopisný slovník Království českého*. Praha, 1895.
- Nováková, B. a kol. *Zeměpisný lexikon ČR. Obce a sídla N–Ž*. Praha, 1991.
- Palacký, F. *Podrobný popis Království českého*. Praha, 1848.
- Popis školního okresu Plzeňského*. Plzeň, 1896.
- Profous, A. *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny. IV. díl – S–Ž*. Praha, 1957.
- Reichsgesetzblatt*, 1849.
- Reichsgesetzblatt*, 1862, Teil IV., (Nr. 13, 5. 3.).
- Retrospektivní lexikon obcí ČSSR 1850–1970*. Praha, 1970.
- Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, 1919 (částka 16., 31. 1. a 7. 2.).
- Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, 1945 (částka 3., 5. 5.).
- Schwarz, F. *Výklad zákona obecního: zřízení obecní a řád volení v obcích*. Praha, 1898.
- Seznam míst v Království českém*. Praha, 1872.
- Seznam míst v Království českém*. Praha, 1886.
- Seznam míst v Království českém*. Praha, 1893.
- Seznam míst v Království českém*. Praha, 1907.
- Seznam míst v Království českém*. Praha, 1913.

Statistický lexikon obcí v Čechách. Praha, 1924.

Statistický lexikon obcí v Zemi české. Praha, 1934.

Sýkora, M. – Drozda, R. *1873–2003. Plzeňsko-břeženská dráha 130 let.* 2003.

Štork, V. *100 let hasičů v Žilově (1902–2002).* Žilov, 2002.

Tereziánský katastr český. Praha, 1964.

Verzeichniss der Orts-Gemeinden im Königreiche Böhmen. Prag, 1861.

Zákoník zemský Království českého, 1901 (částka XVII., 22. 8.).

Zákony a nařízení pro Království české, 1864 (částka 2., 16. 4.).

Zevrubný popis rozdělení země Království českého. Praha, 1854.

100 let činnosti divadelních ochotníků ze Žilova a Stýskal. Žilov, 1986.

Inventární seznam

A. Předchůdci obecní samosprávy do roku 1850

Spisový materiál

1	Parcelní protokol (pouze zastavěné parcely – 3 archy)	1839	N 1
---	--	------	-----

B. Obecní úřad 1850–1945

I. Knihy

2	Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva (výboru), rady a finanční komise 1912–1943 Podací protokol 1896–1919	1896–1943	K 1
3	Zápisy ze schůzí obecní rady a finanční komise 1927–1935 Pokladní deník chudinského fondu 1896–1923	1896–1935	K 2
4	Matrika příslušníků obce	1919–1945 (1949)	K 3
5	Knihy evidence vydaných domovských listů	1936–1945 (1947)	K 4
6	Knihy příchozích	1922–1937	K 5
7	Knihy evidence vydaných čeledních, služebních a pracovních knížek a domovských listů 1865–1936 Trestní rejstřík 1892–1895	1865–1936	K 6
8	Trestní rejstřík	1896–1941	K 7
9	Knihy přihlašovacích stálých dovolenců a záložníků	1876–1925	K 8
10	Knihy přihlašovacích stálých dovolenců a záložníků	1923–1939	K 9

II. Spisový materiál

1. Registrurní pomůcky

11	Podací protokol (30. 1. 1931–25. 6. 1937)	1931–1937	R 1
12	Podací protokol (1. 6. 1937–1. 10. 1939)	1937–1939	R 2
13	Podací protokol (3. 8. 1939–13. 3. 1942)	1939–1942	R 3
14	Podací protokol (12. 3. 1942–10. 5. 1943)	1942–1943	R 4
15	Podací protokol (7. 5. 1943–25. 4. 1946)	1943–1945 (1946)	R 5

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Č. ev. jednotky
2. Spisy			
16	Rozpočty obce a výkaz zápůjček	1938	N 2
17	Seznamy dětí povinných očkováním	1945	N 2
18	Seznamy osob povinných odvodem	1903–1937	N 2
19	Domobranecké seznamy	1888–1921	N 2
20	Výtah z návrhu vyměřovacího a vyceňovacího pro obecný katastr, týkající se gruntovní držebnosti (katastrální) obce Žilov	[1854]–[1865]	N 2
III. Účetní materiál			
1. Knihy			
21	Hlavní kniha	1908–1911	K 10
22	Hlavní kniha	1912–1914	K 11
23	Hlavní kniha	1915–1918	K 12
24	Hlavní kniha	1919–1922	K 13
25	Hlavní kniha	1923–1924	K 14
26	Hlavní kniha	1925–1926	K 15
27	Hlavní kniha	1927–1928	K 16
28	Hlavní kniha	1929–1933	K 17
29	Hlavní kniha	1939–1942	K 18
30	Hlavní kniha	1943	K 19
31	Hlavní kniha	1944	K 20
32	Pokladní deník	1821–1889	K 21
33	Pokladní deník	1892–1903	K 22
34	Pokladní deník	1903–1909	K 23
35	Pokladní deník	1910–1918	K 24
36	Pokladní deník	1918–1923	K 25
37	Pokladní deník	1923–1927	K 26
38	Pokladní deník	1928–1934	K 27
39	Likvidační strazza	1923–1929	K 28
40	Likvidační strazza	1930–1940	K 29

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Č. ev. jednotky
41	Hlavní kniha chudinského fondu	1923–1928	K 30
42	Hlavní kniha chudinského fondu	1929–1936	K 31
43	Hlavní kniha chudinského fondu	1937–1943	K 32
44	Pokladní deník chudinského fondu	1862–1884	K 33
45	Pokladní deník chudinského fondu	1923–1940	K 34
46	Pokladní deník chudinského fondu	1941–1945 (1949)	K 35
47	Kniha evidence výběru daní a přírážek	1892–1909	K 36
48	Kniha příjmů z pachtovného	1893–1938	K 37
49	Kniha evidence výběru pivní a nápojové dávky 1897–1905 Pokladní deník starousedlých 1897–1898	1897–1905	K 38
50	Kniha plateb na plemeníka 1929–1941 Kniha příjmů z obecní váhy 1925–1928 Kniha evidence osob přihlášených ke státní starobní podpoře 1929	1925–1941	K 39
51	Kniha plateb na plemeníky	1941–1944	K 40
2. Účty			
52	Účetní uzávěrky	1940 (1947)	N 3

Název archivní pomůcky:	Archiv obce Žilov
Značka fondu:	AO Žilov
Časový rozsah:	1821–1945 (1949)
Počet evidenčních jednotek:	48 (40 úředních knih, 5 podacích protokolů, 3 kartony)
Počet inventárních jednotek:	52
Rozsah v bm:	1,08 (úřední knihy – 0,63 bm, podací protokoly – 0,12 bm, kartony – 0,33 bm)
Stav ke dni:	31. 8. 2010
Zpracovatelé archivního fondu:	Kateřina Nová, Zuzana Kliková
Zpracovatelé archivní pomůcky:	Kateřina Nová, Zuzana Kliková
Počet stran:	14
Počet exemplářů:	4
Schválila:	Martina Matušková dne 31. 8. 2010 – č. j. SOAP/060-349/2010